

Van den vos Reynaerde

Willem (die Madocke maecte), ca. 1260
Herzien door werkgroep Remco Sleiderink

De *Reinaert* van 'Willem die Madocke maecte', is een satirisch dierenverhaal, waarin de middeleeuwse maatschappij een spiegel voorgehouden krijgt. Je zou het van een dierenverhaal misschien niet zo snel verwachten, maar *Van den vos Reynaerde* kan gerust het hoogtepunt van de Middelnederlandse literatuur genoemd worden. Het is een satire op de middeleeuwse samenleving, waarin de auteur niet alleen de verschillende standen (geestelijkheid, adel, boeren), maar ook de middeleeuwse literatuur zelf (zoals de [ridderliteratuur](#)) op de hak neemt.

Het verhaal

Hofdag in het dierenrijk; bijna alle dieren klagen bij koning Nobel over de streken die Reinaert de vos hun heeft geleverd. Maar hoe krijg je een listige vos zover dat hij zich vrijwillig aan een gerechtelijke procedure onderwerpt? Bruun de beer en Tibeert de kater, die er achtereenvolgens opuit worden gestuurd om de vos te dagvaarden, ondervinden aan den lijve dat dat niet eenvoudig is. Nadat beiden meer dood dan levend zijn teruggekeerd, slaagt Grimbeert de das er ten slotte in Reinaert mee te krijgen naar het hof. Daar wordt hij in staat van beschuldiging gesteld en ter dood veroordeeld. Zijn aartsvijanden Bruun, Tibeert en Isengrijn de wolf vertrekken om de galg in orde te maken. Intussen weet Reinaert koning Nobel met een verbluffende leugen wijs te maken dat juist deze drie dieren gestraft moeten worden, en dat hijzelf onschuldig is. Als hij dan ook nog terloops een schat ter sprake brengt, is de koning - en vooral de koningin - snel overtuigd: Reinaert wordt vrijgesproken. In de ontknoping van het verhaal maakt Reinaert opnieuw enkele slachtoffers. Koning Nobel en zijn hof blijven verslagen en gedesilluseerd achter.

Audio file

Fragment voorgelezen door: Frank Willaert

Fragment (vs. 1194-1219):

Reinaert maakt de kater Tibeert wijs dat er in het kippenhok van de pastoor allemaal vette muizen zitten, terwijl hij weet dat Martinet, de zoon van de pastoor, juist gisteren een strik voor het gat heeft geplaatst. Tibeert aarzelt nog. Reinaert vervolgt:

'O wy, Tybeert, twi sidi bloode?
Wanen quam uwer herten desen wanc?'
Tybeert scaemde hem ende spranc
Daer hi vant groet ongherec,
Want eer hijt wiste, was hem een strec
Omme sinen hals harde vast.
Dus hoende Reynaert sinen gast.
Alse Tybeert gheware wart
Des strecs wart hi vervaert
Ende spranc voert. Dat strec liep toe!
Tybeert moeste roupen doe
Ende wroughede hem selven dor den noot.
Hi makede een gheroup so groot
Met eenen jammerliken ghelate,
Dat Reynaert hoerde up der strate
Buten, daer hi alleene stoet,
Ende riep: 'Vindise goet
Die muse, Tybeert, ende vet?
Wiste nu dat Martinet,
Dat ghi ter taflen satet
Ende dit wiltbraet dus atet,
Dat ghi verteert, in weet hoe,
Hi sauder u saeuse maken toe.
So hovesch een cnape es Martinet!
Tybeert, ghi singhet als ghi et.
Pleecht men tes coninx hove des?

Sluwheid

Van den vos Reynaerde is geschreven in de dertiende eeuw, toen de ridderliteratuur nog volop bloeide. De vos spot met alles en iedereen uit die ridderwereld. De koning is zo begerig naar de niet bestaande schat waarover Reinaert spreekt, dat hij de vos gelooft en zijn trouwe vazallen in de steek laat. Bruun, die als boodschapper voor de koning op pad gaat om Reinaert op te halen, vergeet zijn opdracht als de vos over honing praat. De hovelingen worden gedreven door gulzigheid, wellust en honger naar macht en Reinaert maakt daar gebruik van om zijn doel te bereiken. Hij was een doortrapte schurk. De schrijver van dit verhaal gebruikt de sluwe vos om zijn publiek telkens op het verkeerde been te zetten. De ene keer wekt Reynaert bewondering door zijn slimheid, dan weer roept hij afschuw op door de manier waarop hij anderen te grazen neemt.

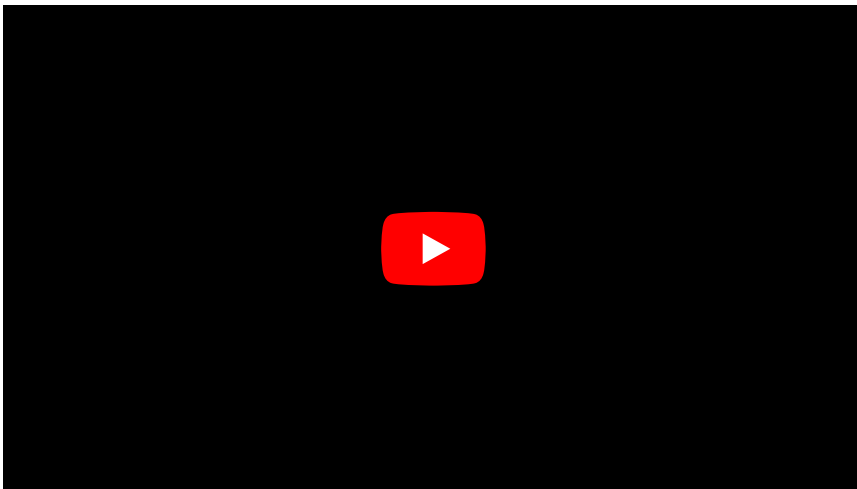
Een groot schrijver

De schrijver van dit verhaal maakt zich meteen in de eerste regel bekend: 'Willem die Madocke maecte'. We kennen dus zijn voornaam, Willem, en we weten dat hij de *Madoc* schreef, een boek waarvan geen snippetje bewaard is gebleven. *Van den vos Reynaerde* is een heel vrije bewerking van Franse verhalen over de vos Renart. Willem heeft dit zo meesterlijk gedaan dat hij wel een groot schrijver geweest moet zijn. Dit maakt het des te spijtiger dat zijn andere boek verloren is gegaan.

Van den vos Reynaerde was heel erg populair in de dertiende eeuw. Dat blijkt onder andere uit het feit dat het een van de weinige literaire Nederlandse teksten is, waarvan al in de middeleeuwen een Latijnse vertaling is gemaakt: de *Reynardus vulpes*. Alleen gerenommeerde schrijvers als Jacob van Maerlant en Geert Grote werden ook snel in het Latijn vertaald. Verder is het werk uitgebreid met *Reynaerts historie* en in die vorm drong het verhaal ook door in het Engels en het Duits.

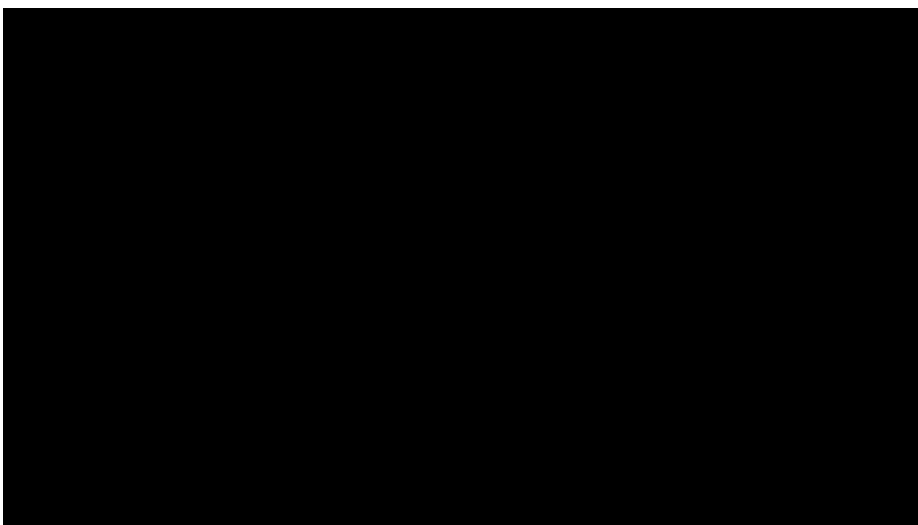
MOOC: *Van den vos Reynaerde*

Alle dieren zijn verzameld op de hofdag van koning Nobel om zich te beklagen over de streken en misdaden van de vos Reinaert. Maar hoe krijg je een listige vos zover dat hij zich vrijwillig aan een gerechtelijke procedure onderwerpt? In dit college van MOOC staat het iconische verhaal *Van den vos Reynaerde* centraal en leren we alles over zijn sluwe streken en hoe de auteur de middeleeuwse maatschappij zijn luisteraars een spiegel wilde voorhouden.

SchoolTV: Een verhaal uit de middeleeuwen

In de middeleeuwen vertellen dichters over dieren zoals ze over de hele schepping vertellen: alles wat de dieren doen heeft een betekenis. De dieren worden in de verhalen vaak als metafoor gebruikt voor grotere gebeurtenissen. Schrijver Willem schreef het verhaal *Van den Vos Reynaerde*, een ondeugend en spannend verhaal.

Klara-podcast: *Van den Vos Reynaerde*

De literaire canon 5, met Mike Kestemont. De *Reinaert* van 'Willem die Madocke maecte', is een satirisch dierenverhaal, waarin de middeleeuwse maatschappij een spiegel voorgehouden krijgt.

Verder lezen

- Het Comburgse handschrift is gedigitaliseerd. De tekst van Van den vos Reynaerde staat [hier](#).
- Hubert Slings (samenstelling), *Reinaert de vos*. Tekst in Context 3, 1999.
- Jozef Janssens & Rik van Daele, *Reinaerts streken. Van 2000 voor tot 2000 na Christus*. Leuven: Davidsfonds, 2001.
- Er bestaat ook een online versie van de volledige tekst van [Van den vos Reynaerde](#).
- Frits van Oostrom, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300* (2016), [464-502](#): 'Mr. Willem'.
- Frits van Oostrom, *Wereld in woorden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1300-1400* (2013), [322-331](#): 'Reynaerts terugkeer'.
- Twee fragmenten uit 'VOSEN, expeditie in het land van Reynaert' van The Phoebus Foundation: [Klaagzang van de dieren](#) en [De Reynaert Rap](#)
- *Vanden vos Reynaerde* in [Literaire canon](#).
- *Vanden vos Reynaerde* in [Bulkboeken Online](#).
- Informatie en opdrachten over *Van den vos Reynaerde* op [Lezen voor de Lijst](#) (+ [docenteninformatie](#)).
- [Lessenserie Reinaert voor jonge lezers](#) van Klassiekers in de Klas
- Downloadbaar lesmateriaal op [KlasCement](#) over *Reinaert de Vos*.
- Paul Wackers, "[Reynaert als pelgrim](#)", *Neerlandistiek.nl*, mei 2023
- [Reinaert de vos gerapt](#)

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/van-den-vos-reynaerde>